

## Nr 46.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående dels biträdande kamreraren hos Kristianstads läns hushållningssällskap K. G. Roos' pensionsrätt, dels förbättrad pension åt avlidne läraren vid textilinstitutet i Borås G. V. Berntsons efterlevande, dels ock tjänstårsberäkning i pensionshänseende för vissa barnmorskor m. fl.; given Stockholms slott den 8 januari 1944.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredraganden under punkterna 1:o—3:o hemställt.

## GUSTAF.

*K. G. Ewerlöf.*

---

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 januari 1944.*

### Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Statsrådet Ewerlöf anmäler uppkomna frågor angående dels biträdande kamreraren hos Kristianstads läns hushållningssällskap K. G. Roos' pensionsrätt, dels förbättrade pensionsförmåner åt avlidne läraren i väveriteknik vid textilinstitutet i Borås G. V. Berntsons efterlevande, dels ock rätt till tjänstårsberäkning i pensionshänseende för vissa barnmorskor m. fl. samt anför därvid.

### 1:o.

**Biträdande kamreraren hos Kristianstads läns hushållningssällskap Karl Gustaf Roos.** Av handlingarna i ärendet inhämtas,  
att Roos är född den 16 mars 1891 och således 52 år gammal;  
att han innehaft anställning såsom biträdande kamrerare hos Kristianstads läns hushållningssällskap från och med den 1 januari 1918 till och med den

30 november 1933, då han efter vederbörlig uppsägning erhållit avsked från befattningen;

att Roos av hushållningssällskapet medgivits återinträda i nämnda befattning från och med den 1 oktober 1935 med en månadslön av 200 kronor;

att Roos, som från och med den 1 januari 1936 åtnjtit oavbruten tjänstledighet på grund av sinnessjukdom, anhållit om avsked med pension från befattningen från och med den 1 oktober 1940;

samt att Roos enligt ett av medicinalstyrelsen avgivet utlåtande är på grund av sinnessjukdom för framtiden oförmögen att sköta sin tjänst.

Beträffande avlönings- och pensionsförhållandena för befattningen såsom biträdande kamrerare hos Kristianstads läns hushållningssällskap inhämtas av handlingarna följande. Befattningen blev efter av lantbruksstyrelsen godkänd reglering jämlikt § 5 reglementet för statens pensionsanstalt enligt beslut av anstalten den 13 april 1923 förenad med pensionsrätt för innehavaren från och med den 1 januari 1923. Enligt regleringsbestämmelserna skulle för befattningen gälla, bland annat, att minimiavlöningen skulle utgöra grundlön 3 000 kronor jämte tre ålderstillägg, vart och ett å 500 kronor, att, då befattningen skulle tillsättas, densamma skulle senast tre månader efter föregående befattningshavares avgång kungöras till ansökan ledig samt att befattningshavaren skulle anställas på viss tid — för minst tre år i sänder — eller tillsvi vidare med ömsesidig rätt till uppsägning med en uppsägningstid av minst sex månader. Med stöd av § 70 mom. 3 reglementet för pensionsanstalten, sådant momentet lydde enligt kungörelsen nr 380/1920, har pensionsanstalten bestämt tjänstepensionsunderlaget för befattningen till 3 000 kronor, motsvarande  $\frac{2}{3}$  av den vid befattningens reglering fastställda minimislutlönen, 4 500 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1940 anhöll *Kristianstads läns hushållningssällskap* hos statens pensionsanstalt om prövning av den rätt till pension, som kunde tillkomma Roos, därest han avginge från befattningen den 30 september 1940.

I beslut den 12 juni 1942 yttrade *statens pensionsanstalt*, att Roos icke vore att anse såsom innehavare av den med pensionsrätt i anstalten förenade befattningen såsom biträdande kamrer hos hushållningssällskapet, enär han i sin den 1 oktober 1935 påbörjade anställning, såvitt handlingarna i ärendet utvisade, icke åtnjtit de löneförmåner, vilka blivit fastställda i de för nämnda befattning gällande regleringsbestämmelserna. Vid sådant förhållande och då det icke visats, att Roos innehade annan med pensionsrätt i anstalten förenad befattning, funne anstalten hushållningssällskapets framställning icke föranleda någon anstaltens åtgärd.

Sedermera anhöll *hushållningssällskapet*, med förmålan att sällskapet då mera till Roos utbetalat full avlöning enligt berörda regleringsbestämmelser för tiden 1 oktober—31 december 1935, att statens pensionsanstalt måtte upptaga frågan om hans rätt till pension till förnyad prövning.

Genom beslut den 22 januari 1943 fann *statens pensionsanstalt* vad i ären-

det förekommit icke föranleda ändring av anstaltens tidigare meddelade beslut.

Häröver har hushållningssällskapet i skrivelse den 24 februari 1943 anfört besvär hos Kungl. Maj:t med yrkande att Roos måtte förklaras berättigad till genast börjande tjänstepension. Därest detta av formella skäl icke kunde ske, har hushållningssällskapet hemställt, att Kungl. Maj:t av nåd måtte bifalla framställningen.

*Statens pensionsanstalt* har i ett den 12 mars 1943 över besvären avgivet utlåtande lämnat vissa uppgifter rörande Roos' anställningsförhållanden, varav framgår, bland annat, att hushållningssällskapets förvaltningsutskott den 11 april 1933 beslutat, att Roos omedelbart skulle uppsägas från sin befattning, därest han ej förklarade sig godkänna av utskottet beslutad nedsättning av lönen, att den 6 juni 1933 inför utskottet anmälts, att Roos blivit uppsagd att lämna sin anställning från och med den 1 december 1933, att förvaltningsutskottet ej fattat något protokollfört beslut rörande återanställningen, vilken skedde under hand, att anledningen till att Roos ej tjänstgjort under tiden 1 december 1933—30 september 1935, varunder befattningen varit vakant, hade varit, att han på grund av sjukdom icke kunnat uppehålla befattningen, samt att den av Roos gjorda ansökningen om avsked från den 1 oktober 1940 kommer att av hushållningssällskapet avgöras, så snart frågan om hans pension blivit avgjord.

I sitt utlåtande har pensionsanstalten hemställt, att besvären icke måtte föranleda ändring i det överklagade beslutet, samt till stöd härför anfört i huvudsak följande.

Roos' återanställning den 1 oktober 1935, vilken att döma av de av hushållningssällskapet vidtagna åtgärderna samt av vad i besvären anförts företagits uteslutande i syfte att bereda honom sjukpension, har enligt pensionsanstaltens mening icke skett i den med pensionsrätt i anstalten förenade biträdande kamrersbefattningen hos hushållningssällskapet, enär de för denna befattning gällande regleringsbestämmelserna, åtminstone i vad de avse minimiavlöning och ordningen för befattningens tillsättande, icke blivit iakttagna. Den omständigheten, att hushållningssällskapet, sedan den ursprungliga ansökningen om sjukpension för Roos blivit av pensionsanstalten avslagen, retroaktivt utfyllt Roos' avlöning, läser icke vara av beskaffenhet att medföra ändring härutinnan.

Pensionsanstalten anser sig i detta sammanhang böra framhålla, att det skulle medföra betänkliga och mot huvudgrunderna för pensionsanstaltens reglemente stridande konsekvenser, därest, såsom hushållningssällskapet synes hava ansett kunna ske, en innehavare av med pensionsrätt i pensionsanstalten förenad befattning, vilken avgått från befattningen utan rätt till genast börjande tjänstepension och någon tid därefter befinnes lida av obotlig sjukdom, skulle kunna erhålla rätt till sjukpension genom att nyanställas utan iakttagande av gällande regleringsbestämmelser för att så gott som omedelbart beredas tjänstledighet för sjukdom.

Beträffande hushållningssällskapets alternativt gjorda hemställan, att Kungl. Maj:t av nåd måtte bifalla framställningen, har statens pensionsanstalt

framhållit, att riksdagens medverkan härtill syntes vara erforderlig. Pensionsanstalten har härom vidare anfört följande.

Trots det anmärkningsvärda sätt, varpå hushållningssällskapet förfarit i fråga om Roos' återanställning och i övrigt vid handläggning av ärendet om pension åt honom, vill pensionsanstalten för sin del icke motsätta sig att framställning i ärendet göres till riksdagen. Anstalten anser nämligen ömmande omständigheter föreligga i förevarande fall och detta ej endast i betraktande av de bekymmersamma ekonomiska förhållanden, vari Roos och hans familj enligt besvärsskrivelsen befinna sig, utan framför allt med hänsyn till att Roos att döma av i ärendet avgivet läkarutlåtande synes hava lidit av sinnessjukdom redan vid den uppsägning, som medförde hans avgång den 30 november 1933 och därför kan antagas hava saknat möjlighet att rätt bedöma konsekvenserna av den av honom intagna ställning i lönefrågan, vilken föranledde uppsägningen. En eventuell framställning till riksdagen synes förslagsvis böra avse att utverka riksdagens medgivande till att Roos vid tillämpning av reglementet för statens pensionsanstalt må anses under tiden från den 1 oktober 1935, då han återanställdes, till den 1 oktober 1940, till vilken dag han uppsagt sin tjänst, hava varit innehavare av den med pensionsrätt i pensionsanstalten förenade befattningen såsom biträdande kamrer hos Kristianstads läns hushållningssällskap, dock att Roos ej må åtnjuta tjänstepension för tiden den 1 oktober 1940—31 december 1942.

Statskontoret har den 29 juli 1943 avgivit utlåtande och därvid, under framhållande att hushållningssällskapet alltsedan den 1 januari 1923 erlagt för biträdande kamrerarbefattningen gällande pensionsavgifter, anslutit sig till vad pensionsanstalten anfört och hemställt.

Genom beslut den 17 september 1943 har *regeringsrätten* ej funnit skäl att göra ändring i pensionsanstaltens beslut. Vidkommande ansökningen har *regeringsrätten* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärd för beredande av rätt för Roos att vid tillämpning av reglementet för statens pensionsanstalt anses såsom innehavare av omförmälda befattning som biträdande kamrer jämväl under tiden 1 oktober 1935—1 oktober 1940, dock att Roos ej måtte åtnjuta tjänstepension för tiden från och med den 1 oktober 1940 till och med den 31 december 1942.

Hos Kungl. Maj:t har Roos' hustru Berta Charlotta Roos, född Jonsson, i en den 5 november 1943 dagtecknad skrift, anhållit, att mannen i avvaktan på pensionsfrågans slutliga lösning måtte komma i åtnjutande av ett tillfälligt understöd.

Med anledning härav har *statens pensionsanstalt* avgivit infordrat utlåtande den 19 november 1943 och därvid anfört, att ett medgivande i enlighet med pensionsanstaltens i dess utlåtande den 12 mars 1943 avgivna förslag skulle innebära, att Roos av pensionsanstalten kunde tillerkännas en årlig tjänstepension av 2 228 kronor för år, vartill skulle komma pensionsförhöjning med 292 kronor samt dyrtids- och kristillägg med tillhoppa 1 147 kronor 20 öre vid under hösten 1943 gällande procenttal för beräkning av sådana tillägg. Den sammanlagda pensionsförmånen skulle således uppgå till 3 667 kronor 20 öre för år eller 305 kronor 60 öre för månad.

Genom beslut den 17 december 1943 har Kungl. Maj:t medgivit, att till Roos finge, räknat från och med den 1 oktober 1943, från sjunde huvudtitelns reservationsanslag till extra utgifter utbetalas understöd till ett belopp av 300 kronor vid varje månads utgång, intill dess frågan om beredande av pension åt honom blivit slutligt prövad. Enligt beslutet skulle det åligga Roos att, i den mån pension kunde bli va honom tillerkänd jämväl för tid, varunder han uppburit det sålunda medgivna understödet, till nämnda anslag återbetala för samma tid uppburna understödsmedel.

Med hänsyn till i ärendet föreliggande särskilda omständigheter får jag, i överensstämmelse med vad regeringsrätten och de hörda myndigheterna förordat, hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

*Före-  
draganden.*

att vid tillämpning av reglementet den 31 december 1919 (nr 878) för statens pensionsanstalt å biträdande kamreraren hos Kristianstads läns hushållningssällskap Karl Gustaf Roos må så anses som om han jämväl under tiden från och med den 1 oktober 1935 till och med den 30 september 1940 varit innehavare av ifrågavarande befattning; dock att Roos ej må åtnjuta tjänstepension för tiden 1 oktober 1940—31 december 1942 samt att vid den sålunda medgivna tillämpningen skall iakttagas den Roos genom Kungl. Maj:ts beslut den 17 december 1943 ålagda återbetalningsskyldigheten.

2:o.

**Läraren i väveriteknik vid textilinstitutet i Borås Gustaf Vilhelm Berntsons efterlevande.** Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Berntson var född den 27 september 1885 och avled den 9 maj 1942;

att han sedan 1913 till sin död varit anställd såsom lärare i väveriteknik vid vävskolan i Borås (textilinstitutet);

att de ordinarie lärarna vid textilinstitutet genom beslut av 1939 års riksdag (prop. nr 196; bankoutsk. utl. nr 35; riksd. skr. nr 203) erhållit möjlighet att vinna delaktighet i statens pensionsanstalt;

att statens pensionsanstalt efter av skolöverstyrelsen godkänd reglering och på av huvudmannen den 19 april 1940 gjord framställning genom beslut den 18 oktober 1940 beviljat pensionsrätt för, bland andra, den av Berntson innehavda befattningen, räknat från och med den 1 april 1940;

att Berntson vid sin död efterlämnade änkan Hulda Maria (Maja) Berntson, född Johansson, vilken är född den 17 september 1891, samt en son, född den 21 juli 1921, och en dotter, född den 27 augusti 1923;

att statens pensionsanstalt genom beslut den 19 juni 1942 tillförsäkrat Berntsons efterlevande en årlig familjepension, vilken bestämts efter ett försäkringstekniskt beräknat pensionsunderlag av 533 kronor;

samt att änkefru Berntson ej åtnjuter annan inkomst än den från pensionsanstalten utgående pensionen.

I samband med införandet under kap. IV i reglementet för statens pensionsanstalt den 31 december 1919 (nr 878) av bestämmelser om pensionsrätt för ifrågavarande lärarpersonal meddelades i mom. 20 av övergångsstadgandena till nämnda kapitel bestämmelser om nedsättning i vissa fall av den i § 9 mom. 1 reglementet föreskrivna engångsavgiften för retroaktiv tillämpning enligt § 6. Enligt bestämmelserna skulle, om lärarbefattning efter reglering enligt § 5 före den 1 januari 1940 anmälades för beredande av pensionsrätt åt innehavaren, engångsavgift ej utgå med högre belopp än det, för vilket huvudmannen enligt § 9 mom. 2 finge uttaga ersättning genom löneavdrag av befattningshavaren.

I skrivelse den 15 juli 1943 anförde styrelsen för textilinstitutet i Borås, att, enär de ordinarie lärarbefattningarna vid skolan anmälts för beredande av pensionsrätt åt innehavarna först i april 1940, institutet av ekonomiska skäl icke ansett sig kunna hemställa hos pensionsanstalten om retroaktiv giltighet av anstaltens reglemente. Anledningen till att anmälan icke skett före den 1 januari 1940 måste väsentligen tillskrivas den omständigheten, att institutets föreståndare, som dåmera åtnjöt tjänstledighet för sjukdom, vid tiden för pensioneringens ordnande till följd av försvagad hälsa icke kunnat på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina åligganden och förbisett att i rätt tid göra ifrågavarande anmälan. Styrelsen hemställde fördenskull, att giltighetstiden för övergångsstadgandet till kap. IV pensionsanstaltens reglemente måtte utsträckas till den 1 maj 1940. I utlåtanden över styrelsens framställning förklarade sig skolöverstyrelsen, statens pensionsanstalt och statskontoret icke hava något att erinra mot den sålunda gjorda hemställan. Genom beslut den 10 december 1943 fann Kungl. Maj:t gott medgiva, att utan hinder av bestämmelserna i förenämnda övergångsstadgande däri avsedd nedsättning av engångsavgift finge ske under förutsättning att i bestämmelserna omförmäld befattning blivit anmäld för beredande av pensionsrätt åt innehavaren före den 1 maj 1940.

I förenämnda skrivelse har *styrelsen för textilinstitutet i Borås* jämväl till behandling upptagit frågan om förbättring av de Berntsons efterlevande tillkommande familjepensionsförmånerna, vilka till följd av att föreskriven anmälan icke gjorts i rätt tid blivit bestämda efter ett försäkringstekniskt beräknat pensionsunderlag å 533 kronor, under det att familjepensionsunderlaget för Berntsons tjänst eljest skulle utgjort 988 kronor 80 öre. Styrelsen har gjort framställning i syfte att Berntsons efterlevande måtte komma i åtnjutande av familjepension enligt de grunder, som skulle hava gällt, därest anmälan blivit gjord i rätt tid.

*Skolöverstyrelsen* har tillstyrkt styrelsens ifrågavarande framställning.

*Statens pensionsanstalt* har beträffande frågan om förbättring av pensionsförmånerna för Berntsons efterlevande anfört följande.

För förbättrande av den till de efterlevande utgående pensionen från statens pensionsanstalt kunde möjligen ifrågasättas att nu medgiva inbetalning av engångsavgift för tillgodoräkning i pensionshänseende av Berntsons tjänstetid före inträdet i pensionsanstalten. Engångsavgift borde i sådant fall erläggas för såväl tjänste- som familjepension och beloppet borde beräknas enligt det till förlängd giltighetstid föreslagna mom. 20 av övergångsstadgandena. I betraktande av de konsekvenser, som vore att befara vid ett dylikt medgivande av köp av förbättrad familjepensionsrätt efter det vederbörande befattningshavare avlidit och pensionsfallet således redan inträffat, anser sig pensionsanstalten emellertid icke kunna tillstyrka ett sådant medgivande. Anstalten tillåter sig i detta sammanhang jämväl erinra om Kungl. Maj:ts beslut den 28 november 1930 i ärende angående pension åt änkan efter dödstumpastorn Klas Hilding Blix. Ej heller synes vad i den nu föreliggande framställningen anförts utgöra tillräckligt skäl för beviljande i särskild ordning av fyllnadspension av statsmedel. Pensionsanstalten anser därför, att framställningen i vad den avser beredande av förbättrad pension åt Berntsons efterlevande ej bör föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

*Statskontoret* har anfört, att anledningen till att Berntson under sin livstid icke erhållit rätt till retroaktiv tjänstårsberäkning vore — i likhet med vad som gällde beträffande övriga ordinarie lärare vid läroanstalten — att finna i omständigheter, över vilka befattningshavaren icke själv kunnat råda. På de av statens pensionsanstalt angivna skälen har ämbetsverket likväl funnit sig svårigen kunna tillstyrka bifall till framställningen.

Försummelsen att i rätt tid göra anmälan om pensionsrätt i statens pensionsanstalt för de ordinarie lärarna vid ifrågavarande läroanstalt har medfört vissa olägenheter för dem, vilka olägenheter genom Kungl. Maj:ts nyligen meddelade beslut om utsträckning av tiden för anmälan undanröjts såvitt angår de i tjänst varande lärarna. Av enahanda skäl som föranlett nämnda beslut synes rimligt att även sätta Berntsons efterlevande i samma ställning i pensionshänseende, som om anmälan blivit gjord i rätt tid. Vad härvid angår det av statens pensionsanstalt åberopade beslutet i ett i viss mån likartat ärende, vill jag framhålla, att i nämnda fall icke var fråga om någon försummelse från vederbörande myndighets sida, vartill kom att den avlidnes änka jämväl uppbar pension från annan pensionsinrättning. Med hänsyn till de särskilda omständigheterna i nu förevarande ärende har jag icke velat motsätta mig, att frågan om pensionsförbättring för Berntsons efterlevande underställes riksdagens prövning.

*Före-  
draganden.*

Utgångspunkten för pensionsförbättringen synes böra vara, att de efterlevande i möjligaste mån försättas i samma läge som om anmälan enligt övergångsstadgandena till kap. IV pensionsanstaltens reglemente blivit gjord i rätt tid. Därest så skett, kan man räkna med att Berntson skulle hava haft att erlägga engångsavgifter för tjänstepension med 4 643 kronor och för familjepension med 1 758 kronor.

Om man utgår från att dessa avgifter på vanligt sätt skulle hava uttagits av huvudmannen genom löneavdrag, skulle Berntson intill sin död hava

erlagt 1 621 kronor 92 öre. Därvid ha löneavdragen beräknats på grundval av fyra procent ränta och med hänsynstagande till den risk huvudmannen står på grund av eventuellt inträffande dödsfall i enlighet med pensionsanstaltens vanliga beräkningsgrunder. Nämnda belopp understiger något den engångsavgift för familjepension, som Berntson skulle haft att erlägga. Det synes böra medgivas, att Berntsons efterlevande må, under förutsättning att de inbetala den på familjepensionen belöpande engångsavgift för retroaktiv tjänstårsberäkning, som skulle hava erlagts vid Berntsons inträde i pensionsanstalten, därest ifrågavarande anmälan blivit gjord i rätt tid, komma i åtnjutande av härav betingad förbättring i pensionsförmånerna. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan riksdagen fattat sitt beslut i ärendet, utfärda erforderliga föreskrifter.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att läraren vid textilinstitutet i Borås Gustaf Vilhelm Berntsons efterlevande må komma i åtnjutande av pensionsförbättring enligt de i det föregående angivna grunderna.

3:o.

**Tjänstårsberäkning i pensionshänseende för vissa barnmorskor m. fl.**  
Före den 1 januari 1944, från vilken tidpunkt reservbarnmorskeinstitutionen indragits, omfattade den i statens pensionsanstalt anordnade pensioneringen av barnmorskor såväl distrikts- som reservbarnmorskor. Bestämmelser här om funnos intagna i kap. VI reglementet den 31 december 1919 (nr 878) för pensionsanstalten. Därvid gällde, bland annat, att distriktsbarnmorskorna samt reservbarnmorskor, som antagits efter 1937 års utgång, voro obligatoriskt anslutna till pensionsanstalten. Vikariat å dylik befattning medförde icke pensionsrätt i anstalten.

För att underlätta genomförandet av 1937 års omorganisation av barnmorskeväsendet vidtogos vissa inskränkningar beträffande tillsättningen av barnmorsketjänster. Närmare bestämmelser härom utfärdades i kungörelsen den 24 september 1937 (nr 803), vilken trädde i kraft den 1 januari 1938. Enligt kungörelsen skulle vid uppkommande ledighet å distriktsbarnmorsketjänst verkställas utredning av frågan, huruvida tjänsten kunde antagas komma att beröras av pågående omreglering av rikets indelning i barnmorskedistrikt. Därest så vore fallet, skulle tjänsten tillsvidare uppehållas med vikarie. Vidare stadgades, att vikarie skulle tillsättas på sätt för ordinarie innehavare av distriktsbarnmorsketjänst vore stadgat och äga att i samma ordning som ordinarie innehavare åtnjuta samtliga med tjänsten förenade förmåner, dock med skyldighet att å kontanta avlöningen vidkännas avdrag med belopp motsvarande de pensionsavgifter, som det ålåg ordinarie distriktsbarnmorska att erlägga. Enligt uttrycklig bestämmelse medförde vika-



riatet icke pensionsrätt. I kungörelsen stadgades ytterligare, att ledig reservbarnmorsketjänst skulle uppehållas med vikarie, varvid föreskrifterna rörande vikarie å distriktsbarnmorsketjänst skulle äga motsvarande tillämpning. Utan hinder av nämnda stadgande finge dock reservbarnmorska, som antagits före den 1 januari 1937, då tiden för hennes anställning utlöpste, i enlighet med gällande bestämmelser förordnas att fortfarande innehava tjänsten.

I skrivelse den 25 januari 1941 gjorde Jönköpings läns barnmorskestyrelse framställning i syfte att pensionsrätt måtte beredas vikarierande distrikts- och reservbarnmorskor, som avsåges i förenämnda kungörelse 1937: 803. I avgivna utlåtanden tillstyrkte medicinalstyrelsen framställningen, under det att statens pensionsanstalt och statskontoret avstyrkte densamma. Kungl. Maj:t fann genom beslut den 13 mars 1942 framställningen icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

*Skaraborgs läns landstings hälsovårdsberedning* har i skrivelse den 12 juli 1943 gjort framställning i syfte att barnmorska måtte såsom tjänstår för pension få tillgodoräkna tid för anställning såsom vikarie å reservbarnmorsketjänst enligt den nu ifrågavarande kungörelsen. Till stöd för sin framställning har beredningen anfört, bland annat, följande.

Jämlikt kungörelsen den 28 mars 1919 (nr 138) om anställande av distriktsbarnmorskor m. m., vilken tidigare reglerat reservbarnmorskornas anställnings- och avlöningsförhållanden, anställdes dylika befattningshavare endast för viss tid och med en årlig fast lön om 200 kronor, vartill kom särskild ersättning vid upprätthållande av distriktsbarnmorsketjänster, medan för distriktsbarnmorska fastställdes en lön om 800 kronor per år jämte bostad. Någon föreskrift, som lämnade barnmorskestyrelserna möjlighet att utöver vikariatstjänstgöring för distriktsbarnmorska utnyttja reservbarnmorska, innehöll icke författningen. I anslutning till dessa föreskrifter hade medicinalstyrelsen bestämt, att reservbarnmorska för erhållande av ålders-tillägg endast skulle vara berättigad tillgodoräkna sig halva tjänstetiden.

Genom lagen den 4 juni 1937 (nr 298) om anställande av distriktsbarnmorskor m. m. vidgades emellertid reservbarnmorskas tjänstgöringsskyldighet sålunda, att hon förutom vikariatstjänstgöring för distriktsbarnmorskor jämväl skulle vara skyldig att efter anvisning av barnmorskestyrelsen eljest tjänstgöra inom förlossningsvården. Samtidigt jämställdes reservbarnmorskorna genom förenämnda lag i anställnings- och avlöningshänseende med distriktsbarnmorskorna och blevo enligt beslut av medicinalstyrelsen berättigade att från och med år 1938 tillgodoräkna sig hela tjänstetiden såsom reservbarnmorska för erhållande av ålderstillägg.

Med denna förändring av reservbarnmorskornas tjänstgöringsskyldighet och anställningsförhållanden följde jämväl rätt att, på sätt för distriktsbarnmorska var föreskrivet, bliva ansluten till statens pensionsanstalt. Denna rätt upphävdes emellertid genom kungörelsen den 24 september 1937 (nr 803), däri föreskrift lämnats, att reservbarnmorska endast må anställas såsom vikarie och ej är berättigad tillgodoräkna sig sin tjänstetid för erhållande av pension.

Vid sådant förhållande att, enligt vad ovan anförts, reservbarnmorska sålunda varit ej mindre berättigad för tiden från och med år 1938 för erhållan-

de av ålderstillägg tillgodoräkna sig hela sin tjänstetid än även skyldig vidkännas löneavdrag, motsvarande på tjänstetiden belöpande pensionsavgifter enligt för distriktsbarnmorskor gällande grunder, med vilket belopp jämväl eljest till reservbarnmorskornas avlöning utgående statsbidrag minskats, kan Skaraborgs läns landstings hälsovårdsberedning icke finna det annat än rimligt och rättvist, att berörda tjänstetid må tillgodoräknas vederbörande reservbarnmorskor för erhållande av tjänstepension i statens pensionsanstalt.

Inom Skaraborgs län är denna fråga aktuell för fem befattningshavare, vilka under tiden från och med år 1938 till dags dato varit under olika tider anställda såsom vikarierande reservbarnmorskor.

*Statens pensionsanstalt* har i ett den 27 augusti 1943 avgivet utlåtande under åberopande av Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 13 mars 1942 avstyrkt bifall till framställningen.

*Medicinalstyrelsen* och *statskontoret* hava i avgivna utlåtanden den 2 respektive den 15 oktober 1943 likaledes avstyrkt bifall till framställningen.

*Styrelsen för svenska landstingsförbundet*, som beretts tillfälle att i ärendet avgiva yttrande, har i utlåtande den 24 november 1943 funnit starka skäl föreligga för bifall till framställningen. Därest Kungl. Maj:t icke skulle anse sig kunna helt tillmötesgå densamma, har styrelsen alternativt föreslagit, att sådana bestämmelser utfärdades, att det bleve möjligt för reservbarnmorska, som sedermera överginge till distriktsbarnmorsketjänst, att tillgodoräkna sig tjänstetiden såsom reservbarnmorska för den händelse hon icke eljest skulle uppnå det antal tjänstår, som erfordrades för full pension. Styrelsen har i sitt utlåtande vidare anfört i huvudsak följande.

Man kan särskilja tvenne grupper av reservbarnmorskor, den ena omfattande dylika barnmorskor, som antagits före den 1 januari 1937, och den andra barnmorskor, som utsetts till vikarier för reservbarnmorskor efter detta datum. För den förra gruppen gäller, att de, därest de tidigare anslutits till statens pensionsanstalt, få tillgodoräkna sig tjänstetid som reservbarnmorska även efter nyssnämnda kungörelses ikraftträdande för erhållande av pension. Beträffande den andra gruppen förefinnes icke möjlighet till anslutning till statens pensionsanstalt liksom ej heller att tillgodoräkna sig tjänstetiden som reservbarnmorska för erhållande av pension.

Tillkomsten av ovannämnda kungörelse 1937: 803 motiverades av då förefintligt överskott å barnmorskor och avsåg att bereda möjlighet att draga in distrikts- och reservbarnmorskebefattningar, intill dess jämvikt på området ernåtts. Däremot torde avsikten knappast ha varit att försämra barnmorskornas möjligheter att erhålla pension.

Det rör sig sålunda här om en begränsad grupp av barnmorskor, som tjänstgjort som vikarier å reservbarnmorskebefattningar under åren 1938—1943. Sammanlagt ett 80-tal barnmorskor hava under denna tid tjänstgjort som reservbarnmorskor. Då flera av dessa barnmorskor anställdes före den 1 januari 1937, är det sannolikt, att de fått tillgodoräkna sig tjänståren som reservbarnmorska för pension. Antalet barnmorskor, som vikarierat å reservbarnmorsketjänst, torde utgöra högst ett 60-tal med en tjänstetid varierande mellan några månader och upp till 6 år.

De reservbarnmorskor, det här är fråga om, hava utan egen förskyllan blivit försatta i ett ogynnsamt läge i pensionshänseende. Ofta hava vederbö-

rande befattningshavare själva levat i den tron, att deras pensionsfråga var ordnad, då de fått vidkännas avdrag å lönen med samma belopp som pensionsavgiften. I realiteten har också staten tillgodogjort sig den på ifrågavarande barnmorskors tjänstetid fallande pensionsavgiften, varför det synes om ej formellt så dock i sak riktigt, att de få möjlighet att tillgodoräkna sig denna tjänstetid i pensionshänseende.

*Statens pensionsanstalt* har den 10 december 1943 avgivit förnyat utlåtande i ärendet och därvid anfört följande.

Ehuru pensionsanstalten icke vill bestrida, att de i framställningen från Skaraborgs läns landstings hälsovårdsberedning åsyftade reservbarnmorskorna på grund av bestämmelserna i kungörelsen 1937: 803 blivit försatta i ett — i viss mån säreget — ogynnsamt läge i pensionshänseende, har dock vad svenska landstingsförbundets styrelse i ärendet anfört icke givit anstalten anledning att frånga sin tidigare inställning till den föreliggande frågan.

Befinnas likväl särskilda åtgärder till förbättrande av ifrågavarande reservbarnmorskors ställning i pensionshänseende böra vidtagas, bör detta enligt pensionsanstaltens mening med hänsyn till konsekvenserna icke — såsom barnmorskestyrelsen i Jönköpings län i sin framställning i ämnet begärt i fråga om vikarier å såväl distrikts- som reservbarnmorsketjänster — ske genom att anställning enligt kungörelsen 1937: 803 såsom vikarie å reservbarnmorsketjänst retroaktivt förenas med pensionsrätt enligt reglementet för pensionsanstalten utan genom medgivande av rätt till tjänstårsberäkning i pensionshänseende för tiden för tjänstgöring i sådan anställning.

Lämnas sådant medgivande, vilket icke lär kunna ske utan riksdagens medverkan, synes detsamma ej böra inskränkas till att avse rätt till tjänstårsberäkning för pension såsom distriktsbarnmorska utan gälla rätt till tjänstårsberäkning för pension enligt reglementet för pensionsanstalten överhuvudtaget. Det torde för övrigt få anses foljdriktigt och rättvist, att eventuellt lämnat medgivande även får gälla tid för anställning enligt kungörelsen 1937: 803 såsom vikarie å distriktsbarnmorsketjänst.

Av handlingarna i ärendet framgår, att ett antal barnmorskor kommit i ett i pensionshänseende ogynnsamt läge till följd av de från och med år 1938 gällande inskränkningarna i fråga om återbesättandet av vissa barnmorsketjänster. Denna konsekvens synes knappast skälig, särskilt i betraktande av svårigheterna för tjänstebarnmorskor att även under vanliga förhållanden uppnå för hel pension erforderligt antal tjänstår. Med hänsyn till de föreliggande omständigheterna anser jag mig böra förorda, att åtgärder vidtagas till förbättrande av ifrågavarande barnmorskors pensionsförhållanden. Beträffande sättet för förbättringens genomförande ansluter jag mig till statens pensionsanstalts i utlåtandet den 10 december 1943 framförda förslag, enligt vilket rätt till tjänstårsberäkning i pensionshänseende borde medgivas för tiden för tjänstgöring såsom vikarie å reservbarnmorsketjänst enligt kungörelsen den 24 september 1937 (nr 803). I likhet med pensionsanstalten anser jag vidare, att ett sådant medgivande ej bör inskränkas till att avse rätt till tjänstårsberäkning för pension såsom distriktsbarnmorska utan gälla rätt till dylik tjänstårsberäkning enligt reglementet för pensionsanstalten överhuvud-

*Före-  
draganden.*

taget samt att medgivandet jämväl bör utsträckas till att avse tid för anställning enligt omförmälda kungörelse såsom vikarie å distriktsbarnmorsketjänst.

Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan riksdagen fattat beslut i ärendet utfärda erforderliga föreskrifter.

Under åberopande av vad sålunda anförts, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i det föregående förordade grunder, utfärda bestämmelser i fråga om rätt till tjänstårsberäkning i pensionshänseende för tid för viss anställning såsom vikarie å distrikts- eller reservbarnmorsketjänst.

Vad föredraganden ovan under punkterna 1:o—3:o hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, bifaller Hans Maj:t Konungen samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

*Arne Björnberg.*